

Historien om den stora översvämningen

Syndafloden har sin egen historia. Per-Olof Bolander har läst en lika lärd som underhållande introduktion i ämnet.

I 4 000 år har människor berättat om en översvämning så kolossal att den näst intill utplånade mänskligheten. De äldsta bevarade skriftfragmenten härrör från de sumeriska och babyloniska rikena i Mesopotamien där Tigris och Eufrat in i modern tid ofta svämmat över sina bråddar. Eventuellt återspeglar de tidigaste berättelserna om Floden en översvämning som förstörde den sumeriska staden Shurruapak kring 2 800 f Kr. Den version vi känner till skildrar Floden som en en vändpunkt i förhållandet mellan människan och det gudomliga. Det är den gammaltestamentliga berättelsen om Noas ark.

Saklitteratur

Norman Cohn
Noah's flood - The Genesis story in western thought
Yale University Press, 1996

I a Mosebok 6:9 har drag gemensamma med de mesopotamiska berättelserna: översvämningen som utlöses av gudomlig ilska mot människorna, båten där en utvald rest av faunan räddas, duvan som skickas ut för att uttröna om vattnet sjunkit undan. Ändå är den bibliska skildringen fundamentalt annorlunda.

I det gammalbabyloniska poemet *Atrahasis* vredgas överguden Enlil över att människornas oväsen hindrar honom från att sova. För att få nattro reducerar han deras antal med pest, svält och slutligen massdrinking - åtgärder ljudteroriserade nutidsmänniskor gärna säge selektivt tillämpade. En rebellisk "trickster-gud" (Loke i den nordiska mytologin) tipsar kung Atrahasis som räddar sig i en båt. Vilket är tur för gudarna som är beroende av människornas offer. Gudarna är ett fäfängt, impulsivt och intrigerande pantheon som för nattsömnens skull riskerar sin egen existens. När Atrahasis gått iland efter Floden och förrättat ett brännoffer kommer gudarna svärmande "som flugor".

Floden som syndastraff

I Genesis är tonen och moralen en annan. Herren - en och fullkomlig - straffar med självklar auktoritet mänskligheten för dess syndfulla leverne, med undantag för den rättfärdige Noa och dennes familj. Efter katastrofen proklamerar Herren ett nytt förbund mellan sig och det skapade livet med inbebörden att Floden inte skall upprepas.

Att den bibliska Floden först och främst skildrar ett unikt skede i relationen mellan Gud och människa har inte avskräckt kristna tänkare från att söka en dold symbolik i berättelsen och behandla den och arken som historiska rea-

Syndafloden. "Allt som fanns på det torra omkom, allt som där hade en fläkt av livsande i sin näsa". (1 Mos 7:22. Illustration av Gustave Doré)

liteter. I *Noah's Flood* tecknar den engelske idéhistorikern Norman Cohn på drygt hundra sidor huvuddragen i Västerlandets föränderliga syn på Floden. Det är utöskt läsning utan stilistiska åthävor, genomsyrad av ett långt livs lärdom (Cohn är över 80) men utan ett spår av trötthet. Boken är därtill vackert illustrerad med exempel på konst som Floden och arken inspirerat till.

Arkens volym beräknades till 457 500 kubikalnar. Det skulle räcka till både djurstallarna och 146 000 kubikalnar hö.

Typologi är beräkningen på en bibeltolkning där allt i Gamla testamentet blir fullt begripligt och meningsfullt först när det läses i Nya testamentets förklarande ljus. Redan de nytestamentliga texterna jämförde Noa med de rättrogna som skall skonas på den yttersta domens dag. För senare kyrkofäder blev Noa som överlevde floden ett förbud om Jesu uppståndelse. Augustinus påpekade att arken hade samma proportioner som en liggande människropp, samt en öppning i sidan likt såret Jesus tillfogades på korset. Men arken var

även kyrkan, som erbjuder det enda skyddet mot undergång. (Jämförelsen är uttalad i den engelska kyrkans dopritual.)

Typologi är definitionsmässigt en aktivitet för kristna. Judiska lärde i *midrash*-traditionen var desto mer aktiva när det gällde att i detalj beskriva djurhållningen på arken. Meningarna gick isär om det mesta: På vilken våning förvarades avfallet? Utspisades djuren med den föda de var vana vid eller fick alla torkade fikon? Sparade man utrymme genom att ta ombord ungar av de största arterna? Även inom kristendomen sökte man svara på dessa och liknande frågor. Arkens volym beräknades till 457 500 kubikalnar. Det skulle räcka till både djurstallarna och 146 000 kubikalnar hö. Ormarna behövde inget särskilt utrymme, de kunde slingra sig runt balkarna. Uppträcken av Amerika och dess ökända djurarter ställde till problem. Även om beräkningarna kunde justeras kunde man inte låta bli att undra varför dessa djur återfanns isolerat så långt från Ararats berg där arken gått på grund. Och varifrån kom för övrigt den vattenmängd som behövdes för att täcka jordens högsta berg?

På 1600-talet, när kyrkan inte längre helt kunde dominera över ekonomi och vetenskap, började sådana frågor bli akuta. Vetenskap och religion hamnade emellertid inte genast på kollisionskurs, de gick inte ens skilda vägar. Istället

följer ett par hundra års intensiva och trosvissa försök att jämsamman den bibliska berättelsen med de senaste vetenskapliga rön.

Det viktigaste tidiga verket var Thomas Burnets *The sacred theory of the earth* från 1681. Burnet tänkte sig en ursprunglig slät jordytta vilande på underjordiska hav. Då rädde perfekt klimat och ständig sommar. Men värmen fick vattnet att expandera och jorden bröts sönder, vilket i enlighet med Guds perfekta plan inträffade samtidigt som den mänskliga ondskan nådde sin kulmen. Vår jord med berg och hav och omslag i väder och årstider uppstod ur den sönderslagna, harmoniska jorden.

Syndaflodens teoretiker var pionjärer i studiet av fossiler och upptäckte stratifieringens betydelse för relativ åldersbestämning av berglager.

Burnets katastrofscenariot vidareutvecklades i olika modeller, ibland med en nära förbipasserande komet. Idag kan dessa teorier tyckas verklighetsfrämmande, upphovsmännen framstår mer som fantasier än forskare.

Komiska inslag saknas förvisso inte, som skelettdelarna av en jättesalamander som föreviades som kvarlevor av ett av Flodens mänskliga offer. Norman Cohn försurnar inte den sidan och beskriver förtjust de storartade excentriska drag som utmärkte flera av Flodens teoretiker, men än mer betonar han hur de bidrog till betydande vetenskapliga landvinningar. De var pionjärer i studiet av fossiler och sediment och upptäckte stratifieringens betydelse för relativ åldersbestämning av berglager. De grundlade den geologiska vetenskap som sedermera haft orättvist roligt åt dem.

Amerikaner söker Arken

Idag är Floden och Noas ark en välbekant och spännande saga. Amerikanska bibelfundamentalister söker efter arken på armeniska berg. Vår tids uttolkare av dolda budskap har förstås kommit med nya tolkningar. För freudianen är den en fantasi om urinering, jungianen kan se den som en symbol för individueringsprocessen. En feministisk 80-talstolkning kopplar Floden till fostervatten och identifierar flodmyter som manliga försök att kontrollera och imitera kvinnlig kreativitet.

Cohns sympatier ligger hos Burnet och hans efterföljare och det är lätt att instämna. De var tragiska heroer, dömda att underminera vad de eftersträvade: harmoni mellan vetenskapen och Bibelns bokstav.